

УДК 378.22:[043.86:005.336.5]:[37.091.12.011.3-051:33]

О. І. Романюк

ORCID ID <https://http://orcid.org/0000-0003-2781-1463>

Старший викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана,
м. Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ АВТОРСЬКОГО ТЕСТУ

У статті проаналізовано сучасні підходи до визначення рівня педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін та запропоновано інструментарій діагностики педагогічної компетентності, реалізація якого у перспективі сприятиме формуванню і розвитку педагогічної майстерності під час здійснення майбутніми викладачами навчально-пізнавальної та професійної діяльності в умовах магістратури закладу вищої економічної освіти. Запропоновано та охарактеризовано авторський педагогічний тест для виявлення рівня володіння педагогічними знаннями, уміннями та навичками у майбутніх викладачів економічних дисциплін. Зазначається, що застосування авторського тесту дасть можливість з'ясувати типові проблеми у формуванні педагогічної майстерності у закладі вищої економічної освіти та аспекти педагогічної майстерності, які потребують поглибленого вивчення та обрати сучасні ефективні форми і методи вдосконалення педагогічної майстерності, що створить підґрунтя для розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

Ключові слова: педагогічна майстерність, викладач економічних дисциплін, магістратура, педагогічний тест, тест множинного вибору.

Постановка проблеми. Педагогічна діяльність викладача закладу вищої освіти є особливою формою творчої діяльності, що спрямована на освіту і розвиток студентів, формування у них професійних знань, умінь і навичок. У зв'язку з цим на перший план у підготовці викладачів закладу вищої освіти висуваються питання формування професійних умінь і навичок, розвитку педагогічної майстерності та досягнення високого рівня педагогічної культури.

Теоретичні засади і практичні аспекти проблеми формування педагогічної майстерності висвітлено в наукових дослідженнях І. Зязюна, А. Кузьмінського, О. Отич, М. Солдатенка, Л. Хомич [10; 5; 7; 13; 15]. Проблеми подальшого розвитку професійної компетентності та педагогічної майстерності досліджувалися у працях С. Вітвицької, Н. Мачинської, Т. Федірчик [2; 6; 14]. Структуру педагогічної майстерності розкрили Л. Крамущенко, І. Кривонос [10].

Дослідження проблеми формування і розвитку педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти вимагає визначення змістової моделі педагогічної майстерності, а саме її основних компонентів, інтеграція яких забезпечить у майбутньому високий рівень результативності педагогічної діяльності. Тому важливими і об'єктивними аспектами проблеми розвитку педагогічної майстерності є дослідження структури педагогічної майстерності, визначення критеріїв педагогічної майстерності, застосування яких дозволить виявити рівень розвитку педагогічної майстерності майбутнього викладача.

Метою статті є охарактеризувати авторський педагогічний тест для виявлення рівня володіння педагогічними знаннями, уміннями і навичками у майбутніх викладачів економічних дисциплін, розроблений на основі обґрунтованої нами структурно-функціональної моделі розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, у якій забезпечується єдність мети, компонентів педагогічної майстерності, принципів, змісту, форм, методів розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, критеріїв та рівнів її сформованості.

Результати дослідження. Ми розглядаємо педагогічну майстерність майбутніх викладачів економічних дисциплін як сукупну характеристику особистісного становлення педагога. В обґрунтованій структурно-функціональній моделі розвитку педагогічної майстерності в умовах магістратури ми

виокремили такі компоненти педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін, як мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний. Відповідними критеріями визначення рівня педагогічної майстерності ми вважаємо мотивацію до професійної педагогічної діяльності, загальнопедагогічну підготовленість, здатність до професійної педагогічної діяльності, професійно-особистісну готовність до педагогічної діяльності. Кожний з цих критеріїв є досить загальним і містить певні типові характеристики, за якими можна оцінювати рівень розвитку педагогічної майстерності майбутніх викладачів економічних дисциплін.

Існують різні методики визначення рівня педагогічної майстерності викладача. Серед них можемо виділити методику ціннісних орієнтацій М. Рокича, що має за мету вивчення ціннісно-мотиваційної сфери особистості викладача [3]; методику К. Замфір у модифікації А. Реана для визначення мотивації до професійної педагогічної діяльності [11]; методику діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, спрямовану на виявлення провідних мотивів налаштування на успіх [4]; діагностику стратегій розв'язання конфліктних ситуацій Д. Джонсона і Ф. Джонсона, що визначає алгоритм поведінки викладача в процесі розв'язання конфліктних ситуацій [1]; тестові методики і анкетування, що виявляють рівень готовності до педагогічної діяльності; методику вивчення індивідуальних типологічних рис особистості Б. Пашнева [8]; тестові методики визначення творчого потенціалу особистості; методики визначення рівня організаторських здібностей; методику «Особистісний опитувальник», розроблену Г. Айзенком [12]; методики опитування щодо рівня методичної майстерності викладача; методику вивчення рівня розвитку професійних якостей викладача, що ґрунтується на опитуванні щодо самооцінки професійних якостей.

У процесі дослідження проблем розвитку педагогічної майстерності нами розроблено інструментарій визначення рівня педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури, до якого входять дидактичні творчі завдання, творчі завдання щодо розробки педагогічних технологій, методика визначення стилю педагогічної діяльності.

Одним із інструментів визначення рівня розвитку педагогічної майстерності є тестування. За визначенням К. Інгенкампа, тестування – це метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, що презентує передумови чи результати освітнього процесу, повинен відповідати принципам зіставлення, об'єктивності, надійності та валідності вимірів, повинен пройти опрацювання й інтерпретацію й бути прийнятним для застосування в педагогічній практиці [9].

У порівнянні з іншими методами педагогічної діагностики, тестування є якіснішим та більш об'єктивним. Об'єктивність тестування досягається завдяки стандартизованій процедурі проведення, перевірки якості завдань і тестів. Тестування є більш справедливим методом, оскільки створює однакові умови для всіх, чий рівень знань, умінь і навичок оцінюється, практично усуваючи суб'єктивізм викладача. Тестування є більш об'ємним інструментом, оскільки дає можливість визначити рівень сформованих знань, умінь і навичок у цілому та за окремими критеріями.

У контексті нашого дослідження для вимірювання рівня розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури ми застосовуємо різноманітні види тестів і тестових завдань, що перевіряють психологічну спостережливість та увагу, визначають тип особистості, перевіряють здатність до критичного мислення і саморефлексії, а також розроблений нами педагогічний тест, призначений для виявлення рівня володіння педагогічними знаннями, уміннями і навичками у майбутніх викладачів економічних дисциплін.

Запропонований нами тест побудовано на основі множинного вибору та містить 11 тестових завдань закритого та відкритого типу. Тестові завдання закритого типу пропонують вибрати з наданих відповідей одну правильну. Тестові завдання відкритого типу передбачають завершення частково готової відповіді шляхом вибору одного з запропонованих варіантів.

З урахуванням мети діагностики нами були визначені критерії сформованості педагогічних знань, умінь і навичок, за якими були складені та об'єднані в групи тестові завдання.

Завдання № 1 дає можливість зробити висновок щодо розуміння майбутніми викладачами особливостей складання планів та вміння застосовувати знання про відповідні чинники та процеси для прийняття рішень щодо навчальних планів.

Ефективність завдання № 2 полягає у визначенні рівня розуміння взаємозв'язку між оцінюванням та викладанням та уміння використовувати формальне та неформальне оцінювання з метою ознайомлення зі студентами, планування навчального процесу, контролю розуміння змісту навчального матеріалу та внесення змін у викладацьку діяльність; у виявленні рівня знань різних оцінювальних стратегій, умінь аналізувати результати оцінювання з метою прийняття рішень стосовно викладання, уміння здійснювати відбір формувальних та підсумкових видів оцінювання, умінь застосовувати знання стратегій оцінювання з метою відстеження розуміння студентами змісту навчального матеріалу та керування викладацькою діяльністю.

Завдання № 3, 4, 5 ґрунтуються на критерії розуміння різних підходів до педагогічної діяльності та способів їх застосування для сприяння навчальній діяльності студентів. Метою цих завдань є також визначення рівня знань особливостей і методик викладання навчального матеріалу, що сприяють

кращому розумінню його змісту; умінь використовувати стратегії мотивації студентів, застосовувати відповідні навчальні методи для розвитку компетентності в галузі науки, що вивчається, аналізувати прогалини в розумінні студентами змісту матеріалу з метою покращення викладання.

Завдання № 6, 7 розкривають розуміння майбутніми викладачами принципів і процедури організації проведення занять і вміння застосовувати такі знання для розвитку навчальної діяльності студентів та сприяння отриманню ними кращих результатів у досягненні навчальних цілей.

Завдання № 8, 9 дозволяють дослідити розуміння майбутніми викладачами зовнішньої та внутрішньої мотивації, зв'язку між мотивацією та досягненнями студентів, принципів та практичних методів мотивації та способів ефективного застосування таких принципів і методів з метою сприяння активній участі студентів у процесі навчання, засвоєнню ними навчального матеріалу, розвитку їхньої самомотивації та самостійності, а також розуміння основ теорії спілкування.

Завдання № 10 виявляє рівень сформованості у майбутніх викладачів умінь продуктивно аналізувати свою діяльність та знання шляхів удосконалення професійних знань, умінь і навичок та розвитку педагогічної майстерності; умінь визначати відповідні цілі професійного розвитку для підвищення ефективності педагогічної діяльності, що ґрунтується на потребах викладача та студентів; умінь аналізувати результати досліджень з метою покращення викладання та студентської успішності.

Завдання № 11 формулюється таким чином, що на підставі результатів його виконання можливо зробити висновок про наявність у майбутніх викладачів умінь визначати, аналізувати та впроваджувати ефективні практичні методики, які заохочують до інноваційної діяльності та створюють сприятливу атмосферу відкритості, дослідництва, справедливості, досягнення успіху для всіх студентів.

Для аналізу результатів тесту пропонуються пояснення правильного варіанту відповіді.

Розглянемо приклади тестових завдань закритого та відкритого типів, що виявляють розуміння різних підходів до педагогічної діяльності та способів їх застосування для сприяння навчальній діяльності студентів.

Приклад 1. Що з нижчезазначеного найвірогідніше є ознакою прискореного вивчення навчальних дисциплін, а не елементом діяльності, що спрямована на покращення навчання?

- А. Участь у літніх навчальних програмах.
- Б. Виконання програми екстерном.
- В. Моделювання ситуації та участь у рольових іграх.
- Г. Самостійне виконання проектів.

Правильним варіантом відповіді вважається варіант Б, оскільки виконання програми екстерном дозволяє студентам скоротити або пропустити матеріал, який може бути необов'язковим для вивчення. Інші варіанти відповіді надають студентам можливості більш поглиблено і самостійно вивчити теми навчального плану і є типовими для видів діяльності, спрямованої на покращення навчання.

Приклад 2. Групове навчання може бути особливо ефективним для студентів, тому що воно:

- А. Підвищує загальну навчальну ефективність, надає студентам відчуття власного внеску до виконання проекту.
- Б. Дає змогу студентам, які мають різні рівні досягнень, виконувати завдання на рівні, який мають їхні колеги, котрі досягають високих результатів.
- В. Використовує зацікавленість студентів у соціальній взаємодії з метою підвищення мотивації студентів до процесу навчання.
- Г. Спонукає студентів використовувати різноманітні методи та підходи до дослідження більш поглиблених, складних наукових тем.

Правильним варіантом відповіді вважаємо варіант В. Для того щоб ефективно планувати свою педагогічну діяльність, викладачам слід враховувати характеристики розвитку студентів, котрих вони навчають. Соціальний розвиток студентів характеризується більшою зосередженістю на колегах та стосунках із ними. Спільне навчання залучає студентів до спільного формування знань, поєднуючи навчання зі взаємодією з колегами. Такий підхід також підвищує мотивацію студентів, безпосередньо відповідаючи потребам студентів почуватися в одній команді з іншими студентами групи.

Висновки. Запропонований педагогічний тест є одним з інструментів визначення рівня володіння педагогічними знаннями, умінями і навичками у студентів магістратури закладу вищої економічної освіти. Ми вважаємо рівень володіння педагогічними знаннями, умінями і навичками високим, якщо надано від 9 до 11 правильних відповідей; 6-8 правильних відповідей свідчать про достатній рівень загальнопедагогічної підготовленості; надання 1-5 правильних відповідей дає підстави вважати рівень готовності до педагогічної діяльності низьким.

Аналіз, узагальнення, систематизація даних, отриманих у результаті тестування, дають можливість зробити висновок про те, які компоненти педагогічної майстерності є недостатньо сформованими у майбутніх викладачів економічних дисциплін, які аспекти педагогічної майстерності потребують більш детального вивчення, та створюють підґрунтя для розвитку педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури з впровадженням сучасних форм і методів вдосконалення педагогічної майстерності.

Перспективними напрямками подальших досліджень вбачаємо з'ясування ефективних засобів розвитку та вдосконалення педагогічної майстерності викладачів економічних дисциплін в умовах магістратури.

References

1. Веснин В. Р. Менеджмент персонала. Москва : «Элит-2000», 2003. 304 с.
Vesnin, V. R. (2003). *Menedzhment personala [Personnel management]*. Moscow, Russia: «Elit-2000».
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
Vitvytska, S. S. (2006). *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: Pidruchnyk za modulno-reitynhovoiu systemoiu navchannia dlia studentiv mahistratury [Fundamentals of higher education pedagogy: Textbook based on the module-rating system of training for master students]*. Kyiv, Ukraine : Tsentr navchalnoi literatury.
2. Дарвиш О. Б. Возрастная психология : Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. Под ред. В. Е. Ключко. Москва : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС ИМПЭ им. А. С. Грибоедова, 2003. 264 с.
Darvish, O. B. & Klochko, V. Ye. (Ed.). (2003). *Vozrastnaia psikhologiiia [Developmental psychology]*. Moscow, Russia : VLADOS-PRESS.
3. Дзюба Т. М. Комплекс методик для діагностики психологічної готовності керівника школи до взаємодії в умовах конфлікту. Полтава : ПОІППО, 2005. 64 с.
Dziuba, T. M., & Karamushka, L. M. (Ed.). (2005). *Kompleks metodyk dlia diahnostryky psyholohichnoi hotovnosti kerivnyka shkoly do vzaiemodii v umovakh konfliktu [Complex of techniques for diagnosing headmasters' psychological readiness for interaction in conflicts]*. Poltava, Ukraine : POIPPO.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навч. посіб.. Київ : Знання, 2006. 311 с.
Kuzminskyi, A. I., & Omelianenko, V. L. (2006). *Pedahohika u zapytanniakh i vidpovidiakh [Pedagogy in questions and answers]*. Kyiv, Ukraine : Znannia.
5. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
Machynska, N. I., & Sysoieva, S. O. (Ed.). (2013). *Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu [Pedagogical education of master students at non-pedagogical higher educational establishments]*. Lviv, Ukraine : LvDUVS.
6. Отич О. М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник. Кіровоград : ІМЕКС-ЛТД, 2014. 208 с.
Otych, O. M. (2014). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti vykladacha profesynoi shkoly [Fundamentals of vocational school teachers' pedagogical mastery]*. Kirovohrad, Ukraine : IMEKS-LTD.
7. Пашнев Б. К. Психодіагностика обдарованості. Харків : «Основа» : «Триада+», 2007. 128 с.
Pashniev, B. K. (2007). *Psikhodiahnostryka obdarovanosti [Psychodiagnosis of talent]*. Kharkiv, Ukraine : «Osnova»: «Triada +».
8. Педагогическая диагностика / Под ред. К. Ингенкампа. Перевод с нем. Москва, 1991. 525 с.
Ingenkamp, K. (Ed.). (1991). *Pedagogicheskaiia dsagnostika [Pedagogical diagnosis]*. Moscow, Russia.
9. Педагогічна майстерність : підручник / За ред. І. А. Зязюна. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
Ziazun, I. A. (Ed.). (2008). *Pedahohichna maisternist [Pedagogical mastery (3rd ed.)]*. Kyiv, Ukraine : SPD Bohdanova A. M.
10. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 432 с.
Rean, A. A., Bordovskaia, N. V., & Rozum, S. I. (2003). *Psikhologiiia i pedagogika [Psychology and pedagogy]*. Saint Petersburg, Russia : Piter.
11. Сборник психологических тестов. Часть 1: Пособие. Минск : Женский институт ЭНВИЛА, 2005. С. 25-29.
Mironova, Ye. Ye. (Ed.). (2005). *Sbornik psikhologicheskikh testov [Collection of psychological tests]*. (Part 1). Minsk, Belarus : Zhenskiy institute ENVILA.
12. Солдатенко М. М. Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах інформаційного суспільства: когнітивний аспект : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 162 с.
Soldatenko, M. M. (2012). *Rozvytok pedahohichnoi maisternosti vykladacha v umovakh informatsynoho suspilstva: kohnityvnyi aspekt [Developing pedagogical skills of a teacher in information society: cognitive aspect]*. Kyiv, Ukraine : Ped. dumka.

13. Федірчук Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретико-методичний аспект) : монографія. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2015. 448 с.
Fedirchuk, T. D. (2015). Rozvytok pedahohichnoho profesionalizmu molodoho vykladacha vyshchoi shkoly (teoretychno-metodychnyi aspekt) [Developing pedagogical professionalism of young teachers at higher educational establishments: (theoretical and methodological aspect)]. Chernivtsi, Ukraine : Cherniv. nats. un-t.
14. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. Київ : Магістр-S, 1998. 199 с.
Khomych, L. O. (1998). Profesiyno-pedahohichna pidhotovka vchytelia pochatkovykh klasiv [Professional pedagogical training of primary school teachers]. Kyiv, Ukraine: Mahistr-S.

Romaniuk O. I.

Senior lecturer at the department
of foreign languages and intercultural communication,
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman

ASSESSMENT OF PROSPECTIVE ECONOMICS TEACHERS' PEDAGOGICAL SKILLS BY MEANS OF THE AUTHORIAL TEST

The article deals with a significant issue of developing master students' pedagogical skills at non-pedagogical universities, particular attention being given to forming pedagogical skills of prospective economics teachers. The relevance of the issue is accounted for by societal requirements in relation to the education of highly qualified specialists. In the context of the outlined problem the development of methodological tools for assessing the level of pedagogical skills arouses considerable interest.

The article analyses modern approaches to assessing the level of pedagogical skills acquired by prospective economics teachers and on the basis of the conducted theoretical analysis of the existing methodological tools suggests various techniques for diagnosing pedagogical competence. The article substantiates and presents the authorial pedagogical test for assessing the level of pedagogical knowledge and skills acquired by prospective economics teachers.

The pedagogical test presented in the article contains multiple choice tasks of closed and open types. Each task suggests variants to choose from to give the correct answer. Multiple choice tasks of the closed type are questions, those of the open type are statements to be completed with one of the suggested variants. The author worked out a set of criteria for measuring particular pedagogical skills and grouped the tasks accordingly. The criteria are presented in the article. The author gives examples of multiple choice tasks of both open and closed types and provides explanation for the correct answer. The author states that the results of the presented test make it possible to reveal typical problems in forming and developing pedagogical skills at economic universities, to identify the aspects of pedagogical competence that require an in-depth study and to select modern effective forms and methods for improving prospective teachers' pedagogical skills. The conclusions drawn from the results provide the basis for further development of master students' pedagogical skills at economic universities.

The author points out that the use of the suggested techniques and the presented authorial pedagogical test in teacher training of master students at economic universities is expected to assist in forming and developing pedagogical skills and to optimize the professional teacher training.

Key words: *pedagogical skills, economics teacher, master student, pedagogical test, multiple choice task.*

Одержано редакцією 05.03.2019

Прийнято до публікації 15.03.2019

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Л. О. Хомич